

A kardtárs végcsatája

Fotó: Csizgó László

Tóth Bálint

A kard természetesen ott függött szobája falán... 2017. január másodikán kerestem föl a budai bencés szeretetházban a már több mint egy évtizede ott betegeskedő poétát. Tóth Bálint, az első Balassi-kardos költő – mint azt nem sejteni, hanem tudni lehetett – erőt merített a kard közelségéből. Ágyából

fölkelni már nehezen tudott, a kard azonban a szemközti falon – a fölötte lévő Balassi-képpel együtt – a nap minden órájában üzenté látogatóinak, s neki magának is, hogy harcfi lakik a kis szobában.

Noha évek óta nem találkoztunk, úgy üdvözölt, mintha az előző nap délutánján köszöntünk volna el. Áadtam neki a nem sokkal korábban megjelent *Balassi kardtársai* című kötet néhány példányát, jelezve, hogy az ő versei vannak az első helyen – de aztán kijavítottam magam, hiszen Balassi az első, ám erről az akkor készített interjúban is nyilatkozik. Szavait a Présház hírportálon tettem nyilvánossá, az alábbiak szerint:

„Húsz éve, 1997 februárjában elsőként vette át a magyar alapítású – 2002 óta nemzetközi – irodalmi díjat, a *Balassi Bálint-émlékkardot* Tóth Bálint. A 87 éves poétát ebből az alkalomból kereste föl otthonában, egy budapesti szeretetházban a díj alapítója, Molnár Pál. A szerkesztő átadta a költőnek a most megjelent *Balassi kardtársai* című antológiát, amelyben Balassi-kardos költők versei sorakoznak, majd föltette kérdéseit. 2016. január 4.

– Mester, fontos-e nekünk, XXI. századi magyaroknak a több mint négy évszázada elhunyt Balassi Bálint életműve?

– Nagyon fontos! Mert ő volt az első költő, aki élvezhetően olvasható verseket írt. Költeményeit ma is élvezettel olvashatjuk. Igaz, Zrínyi időben közelebb van hozzánk, mégis Balassi verseibe könnyebb belemerülnünk. Ennek oka nem az, hogy régiesnek tűnik Zrínyi szövege, hanem az, hogy Balassi mint költő nagyobb volt Zrínyinél. Ez a most megjelent antológia is azt sugallja, hogy nagyon nagy költő volt Balassi Bálint. Nagyon örülök neki, hogy a kötetben verseim Balassi Bálint költeményei után következnek. Azért, hogy Balassi egy könyvben megelőzi, még Ady Endre sem sértődött volna meg.

– Az az öröm- és erőforrás, amely a négy évszázada eltávozott költő életművéből fakad, mennyire járja át a ma emberét?

– Az a forrás nem apadt el. Az a jó bennünk, magyarokban, hogy ha minket minél erősebben ütnek, annál jobban megkeményedünk – és annál keményebben ütünk vissza. Ezért okosabb, ha jóban vannak velünk az ellenfelek. Igaz, kevesen vagyunk. Ha ki tudtuk volna futni azt a formát, amelyet még Hunyadi János indított el, és Mátyás folytatott, akkor most mi lennénk Közép-Európa vezető hatalma. Történelmi okokból ez nem sikerült, fogadjuk el, csak hagyjanak minket békén. Ezt üzeni a kard is falon. Nagyon sok embernek tetszett, költők is lelkesen megdicsérték. A magyar ember szívét a kard megdobogtatja.

– A mai huszonéves magyarnak miért fontos Balassi költészete?

– Az önérzet miatt. Balassi idejében már nem voltunk nagyhatalom, de akkor is megvolt az önérzetünk. Ezért az ő költészetének mindig lesz jelentősége. Mint ahogy maga a költészet is mindig eleven marad. Annak idején a mozi nem tudta eltüntetni a színházat. Irodalom már jóval Kleopátra előtt is létezett. A művészet fennmaradt

és hatott. Az emberiség folyamatosan létrehoz gépeket, és azokat fejleszti – ez így van rendjén. De emellett a művészet is él, és életével betölti küldetését.

– Mi ad okot a bizakodásunkra?

– Hát erre sok okunk nincs. Az egyik baj az, hogy a magyar nép vezetői nem egészen fair emberek. A másik, hogy kicsik vagyunk, és rokonság sehol...

– De vannak barátaink, így a lengyelek!

– És mondj már még egyet!... Én a lengyeleket nagyon szeretem, van bennem lengyel vér is. Rokonlelkű népek vagyunk. Ők is szalmalángok. Ugyanakkor ha fölemelik a kardot, akkor jobb, ha elszaladnak az ellenfelek..."

Eddig tartott az interjú – amely az utolsó volt Tóth Bálint életében. Pár hónappal később egy MTI-hírből értesültem a végcsata kimeneteléről. Noha a kardtársak közül nem ő volt az első, aki elment, hiszen Wass Albert, Nagy Gáspár, Csokits János, Csoóri Sándor ebben megelőzte, az első kardosként most – Nagy Gáspár szavait kölcsönvéve – angyalok kürtszaván az Úr táborába megtért...

Még 1997 januárjában született a döntés: Tóth Bálint „kardoztassék fel” az indító alkalommal. Az akkor 68 éves poéta a legjobb versköltők közé tartozott, és sorsában végigküzdötte a politikával való szembesülést. Még 1951 és 1955 között „államellenes szervezkedés” vádjával – többek közt a magyar politikai, tudományos és irodalmi elit tagjait „vendégül látó”, valamikor Mária Terézia által konviktusnak fölépítettetett váci fegyházban. Itt kapott színt a Füveskert elnevezéssel illetett költői csoport, amelyben a posztumusz Balassi-karddal 2000-ben jutalmazott Gérecz Attila is alkotótárs volt. Tóth Bálint amnesztiával szabadult, ám 1956 novemberében a Politikai Foglyok Forradalmi Bizottságának tagjaként tevékenykedett. A kádári „konszolidáció” egyik mozzanataként 1957 nyarán „kémkedés

gyanújával” letartóztatták, s csak ugyanezen év telén – a legendák szerint Illyés Gyula közbenjárására – bocsátották szabadon: „vádemelés nélkül”. Ezután hosszú évekig hengerművi dolgozóként, kocsikísérőként, raktári munkásként, majd utcai könyvárusként gyűjthette az élettapasztalatokat novelláihoz, verseihez. És hozzátehetjük: műfordításaihoz. Hét nyelvről ültette át a verseket magyarra, miközben saját poézise is kiteljesedett. A szakirodalom a „dunántúli tájköltészet” gazdagítását is kiemeli, lévén keszthelyi születésű, pannonhalmi diákévekben pallérozó-dó irodalmár. Pannonhalmán Várszegi Asztrik apát barátian őrzi emlékét, néhány évvel ezelőtt megnyugtatóan közölte velem a főpap, hogy épp korábbi kérésemre ő is fölkereste Tóth Bálintot „kis szobájában.”

Temetése cudar időben zajlott. Döbrentei Kornél Balassi-kardos költő a verselők nevében köszönt el a költőtárstól, akihez ötvenéves barátság fűzte. Még a búcsúzás elején jegyezte meg: éppen Tóth Bálint mondta valamikor, hogy udvariatlanság a Teremtőtől, ha valakinek a temetésén rossz idő van. Nos, Tóth Bálint temetésekor az eső is esett, és hideg szél is fújt a Farkasréten. Talán ezért is: a búcsúzóok elfértek a Makovecz-ravatalozóban.

Koporsójánál is elhangzott lázadása, melyet a *Magyar litánia* című híres versében szegezett az Emberfiának ama parancsolatra: „Szeressétek ellenségeiteket.” Igen, Tóth Bálintnak minden bizonnyal emlékezetébe tolultak a váci esztendők s a további megpróbáltatások: „Sokat kérsz, Jézus, nagyon sokat / feledni éjszakai vadhánykolódásokat, / [...] Sokat kérsz, Jézus, hogy megszeressem a hóhérokat / s imádkozzam ellenségeimért...” Ám a versben lefojtatott belső küzdelem végén a keresztény költő odajut: „véssétek gránitba, bazalttömbbe / minden időre minden bűnös nevét, / jegyezzétek fel, ennyi elég-, / mi nem kezdhetjük újra.”

A konok lázadást és a szigorú megbékélést a végcsatáját immár megvívó kardtárs az itt hagyott költeményei révén az utókornak adja – maradandó élményül.